

1

Ajankohtaiset ilmiöt tilintarkastuksen ja evaluaation tutkimuskohteina

Lili-Anne Kihn, Lasse Oulasvirta, Janne Ruuhonen ja Elisa Veikkola

Johdanto

Kokoomateoksessa syvennyttään tilintarkastuksen, evaluaation ja omistajaohjauksen ajankohtaisiin ilmiöihin ja kysymyksiin. Tarkastuksella ja arvioinnilla viitataan systemaattiseen prosessiin, jossa hankitaan ja arvioidaan evidenssiä valittujen kriteerien perusteella. Tarkastus kohdistuu erityisesti taloudellisiin tapahtumiin (tilinpäätökseen), toimintaan (johdon toimiin) sekä normien noudattamiseen (Ks. American Accounting Association 1971, 2; Näsi 2009, 21; Ruuhonen 2020, 35). Arviointi puolestaan voi kohdistua esimerkiksi julkisten toimijoiden tilivelvollisuuteen sekä resurssien käytön taloudellisuuteen, vaikuttavuuteen ja oikeudenmukaisuuteen (Kihn ym. 2017, 16). Myös omistajaohjausta ja julkisen talouden vastuullista varainkäyttöä koskevat kysymykset ovat kiinteä osa arvioinnin tutkimusta.

Tilintarkastusta selittävä keskeinen teoria on agenttiteoria (Jensen & Meckling 1976). Sen mukaan tilintarkastajan tehtävä on varmistaa, että agentin (johdon) päämiehelleen (omistajalle) antama informaatio on oikeaa ja riittävää. Tilintarkastajan odotetaan valvovan myös muiden sidosryhmien ja yleisen edun näkökohtia. (Pajunen ym. 2019, 80; Satopää 2019, 33–36). Lisäksi tilintarkastajalta voidaan nykyisin pyytää myös yritysvastuuraporttien varmentamista (Gullkvist 2023). Vastaavasti arviointi

hyödyttää julkisten varojen valvontaa ja yleistä yhteiskunnallista etua, kun sitä käytetään yhteiskunnallisen päätöksenteon tukena (Vedung 2007).

Tarkastuksesta, arvioinnista ja omistajaohjauksesta yhteiskunnallisesti merkittävänä toimintoina tarvitaan tieteellisesti tutkittua tietoa. Koska näistä teemoista ilmestyy melko vähän suomenkielistä tutkimusta (Kihn ym. 2021, 10), jatkotutkimuksille on tarvetta myös siksi. Kokoomateoksessa valittuja teemoja lähestytään monitieteisellä lähestymistavalla. Tutkimusartikkelit kytkeytyvät tilintarkastuksen ja omistajaohjauksen teemojen osalta laskentatoimeen ja oikeustieteeseen. Tilintarkastuksen kysymyksissä laskentatoimen ja juridiikan näkökulmat ovat vahvasti toisiinsa kietoutuneet, koska tilintarkastusta ohjaavat EU-direktiivit, monet muut säädökset ja kansainväliset standardit. Arvioinnin teemoja käsittelevät artikkelit pohjautuvat hallintotieteelliseen julkisjohtamiseen.

Liiketaloustieteellisen laskentatoimen tutkimuksen perimmäinen tarkoitus on yritystoiminnan ymmärtäminen sekä yrityksiä ja niiden toimintaa koskevien säännönmukaisuuksien etsintä (Salmi & Järvenpää 2000, 265). Kokoomateoksen laskentatoimen tutkimuksissa kiinnitetään huomiota erityisesti yritysvastuuraporttien varmentamiseen ja tilintarkastukseen erilaisissa konteksteissa. Oikeustieteellisen lähestymistavan osalta kokoomateoksessa painottuvat lainopilliset tutkimukset, joiden tarkoituksena on tuottaa tietoa voimassa olevan oikeuden sisällöstä. Lainoppi eli oikeusdogmaattinen tutkimus on sääntötutkimusta, jonka tarkoituksena on oikeusnormien sisällön selvittäminen eli tulkinta (Aarnio 1989, 48). Lainopillisessa tutkimuksessa selvitetään tarkastusta ja arviointia koskevan voimassa olevan sääntelyn sisältöä. Teemoja lähestytään myös de lege ferenda -näkökulmasta eli voimassa olevan sääntelyä tarkastellaan kriittisesti ja annetaan ehdotuksia tulevaisuuden sääntelymuutoksista, ja perustellaan muutoksia nykysääntelyn sisältöön. Oikeustieteellinen tutkimusote liittyy kiinteästi talouden erilaisten ilmiöiden voimassa olevan sääntely-ympäristön ja sääntelyn muutospaineiden kysymyksiin. Tavoitteena on tarkastusta ja omistajaohjausta koskevien ajankohtaisten ilmiöiden sääntelyn tarkastelu. Lisäksi mukana on oikeuspoliittisen tutkimuksen piirteitä, mikä ilmenee nykyisen sääntelyn tarpeellisuuden ja tarkoituksenmukaisuuden arvioimisena.

Hallintotieteellisen julkisjohtamisen alaa koskevissa artikkeleissa puolestaan keskitytään arvioinnin teemaan. Evaluaatiota voi kutsua arviointitutkimukseksi silloin, kun sitä tehdään tieteellisen tutkimuksen säännöillä kuten tämän kirjan arviointiosan artikkeleissa. Evaluaatiotutkimuksella on pitkät perinteet ja useita erilaisia tutkimuskoulukuntia (Rossi ym. 2004). Yhteistä niille on kuitenkin se, että evaluaation yhteiskunnallinen hyöty tulee tulosten käyttämisestä päätöksenteossa ja implementaatiossa. Arvioinnissa on kyse huolellisesta julkisen politiikan toteutuksesta, loppusuoritteista ja tuloksesta jälkikäteen tehdystä arviosta, jota on tarkoitus käyttää käytännön päätöksentekotilanteessa (Vedung 2009). Ex post -tyyppisen arvioinnin lisäksi arvioinnin hyödyllisyyttä voidaan lisätä ennakoarvioinneilla (ex ante) ja jatkuvalla

toimeenpanon aikana tehtävällä arvioinnilla. Arvioinnin menetelmiin luetaan laaja joukko tieteellisen menetelmän erilaisia sovelluksia, joista kokonaisvaltaisimpia ovat erilaiset kustannus-hyötyanalyysit.

Tarkastusinstituutio talouden ja sääntelyn muutoksissa

Tarkastusinstituutio on yhteiskunnassa tapahtuvaa toimintaa, jota normittaa lainsäädäntö. Sääntelyn avulla pyritään vaikuttamaan siihen, mitä, miten ja milloin tarkastetaan ja kenen toimesta tilintarkastus tehdään. Normit konkretisoituvat varsinaisessa käytännön tilintarkastustyössä ja tilintarkastajat käytännön toimijoina ratkaisevat, mitä tilintarkastukseen sisältyy. (Kosonen 2005, 22 ja 33–35) Tilintarkastuksen kysymyksissä painottuvat nykyään vahvasti kansainvälisten tilintarkastusalan standardien (ISA-standardien) hyödyntäminen ja merkitys. Esimerkiksi hallinnon tarkastus kuitenkin pohjaa vahvasti kansalliseen sääntelyyn, sillä kansainvälisissä tilintarkastusstandardeissa hallinnon tarkastusta ei itsenäisenä tarkastuskohteena tunnisteta. Ensimmäisen osan tutkimusartikkelit muodostavat kokonaisuuden, jossa syvennyttään tilintarkastuksen ajankohtaisiin ilmiöihin. Artikkelit välittävät kuvaa tarkastusinstituution nykytilasta ja siihen kohdistuvista muutospaineista.

Tarkastusteeman artikkeleissa syvennyttään tilintarkastajan käytännön työn kannalta keskeisiin ja ajankohtaisiin osa-alueisiin: yritysten kestävyysraportoinnin varmentamiseen, tilintarkastuksen laatuun, tilintarkastajan työn ajankohtaisiin substanssikysymyksiin, sekä tilintarkastustutkimukseen.

Tarkastuksen ulkoinen toimintaympäristö – talouselämä, yritystoiminta ja sääntely-ympäristö – muuttuu jatkuvasti ja sen myötä myös tilintarkastusinstituutio. Esimerkiksi ilmastonmuutoksen ja muiden kestävyysongelmien torjunta keskeisenä megatrendinä on tuonut yritysvastuun liiketoiminnan keskiöön. Yritysten vastuullisuusraportointi on yritysten keskeisten sidosryhmien, sijoittajien ja lainsäätäjien vaatimuksista lisääntynyt. (Hellström & Parkkonen 2022, 15) Kirjan tarkastuksen teemaa käsittelevän osan ensimmäisissä artikkeleissa tarkastellaan juuri yritysten vastuullisuusraportoinnin varmentamista. Euroopan unionin vuonna 2014 hyväksymän Muun kuin taloudellisen tiedon -direktiivi (Non-Financial Reporting Directive, 2014/95/EU) myötä vastuullisuusraportointi tuli pakolliseksi Suomessa suurille yleisten edun kannalta merkittävälle yhtiöille tilikaudesta 2017 alkaen. Vastuullisuusraportin varmentaminen on kuitenkin ollut vapaaehtoista.

Benita Gullkvistin artikkelissa tutkitaan suomalaisten pörssiyritysten vastuullisuusraportoinnin ulkopuolista varmentamista ennen ja jälkeen Muun kuin taloudellisen tiedon -direktiiviin voimaantuloa. Tulokset valottavat pörssiyritysten varmennuskäytännön kehitystä ja nykytilaa kyseisten yhteisöiden vastuullisuus- ja

varmuusraporttien sisällönanalyysin pohjalta. Lisäksi tutkimuksessa avataan, mitä tietoa varmennusraportit antavat lukijalle, ja ehdotetaan monia jatkotutkimusten aiheita.

Uusi kestävyysraportointidirektiivi (2022/2464, CSRD) julkaistiin virallisessa lehdessä joulukuussa 2022, ja se tuli voimaan 5.1.2023. Direktiiviehdotus laajentaa merkittävästi vastuullisuusraportoinnin ja sen varmentamisen pakollisuutta. *Timo Kaisanlahden* artikkelissa arvioidaan uuden kestävyysraportointidirektiivin vaikutuksia tilintarkastajan toiminnalle. Artikkelissa tarkastellaan tarkastajan varmennuksen kohteena olevia seikkoja sekä sitä, millaisin toimin tarkastus tehdään ja miten tilintarkastaja lausuu suorittamistaan toimistaan.

Teoksen kolme seuraavaa artikkelia liittyvät tilintarkastuksen laatuun. Tilintarkastuksen laatu voidaan määritellä kokonaistodennäköisyydeksi sille, että tilinpäätöstiedot sisältävät olennaisen virheen, jonka tilintarkastaja havaitsee ja myös raportoi virheestä. (DeAngelo 1981, 186) Koska tilintarkastajalla ei ole mahdollisuutta käydä läpi jokaista kirjausta, tarkastukseen liittyy riski siitä, että tilintarkastaja ei havaitse tilinpäätökseen sisältyvää olennaista virhettä (ISA 200.13e). Tästä käytetään nimitystä havaitsemisriski. *Kati Pajusen, Antti Rautiaisen ja Jani Saastamoisen* artikkelissa analysoidaan havaitsemisriskin yhteyttä tilintarkastajan kokemaan ahdistukseen. Suomalaisille tilintarkastajille tehtyyn kyselyyn pohjautuva tutkimus tuottaa uutta tietoa havaitsemisriskistä tilintarkastajien työhyvinvoinnin kannalta.

Tuomas Honkamäen, Markus Mätön, Hannu Ojalan ja Henri Teittisen artikkelissa jatketaan tilintarkastuksen laadun temasta niin kutsutun ehdollisen konservatismi näkökulmasta. Ehdollinen konservatismi nivoutuu kansainvälisiin raportointiperiaatteisiin sekä suomalaisessa kirjanpitokäytännössä sovellettavaan varovaisuuden periaatteeseen. Ehdollinen konservatismi ilmenee kirjanpidossa siten, että realisoitumattomat tappiot kirjataan aikaisemmin kuin realisoitumattomat voitot. Artikkelissa tutkitaan tilastollisin menetelmin tilintarkastuksen laadun ja verokannustimien roolia ehdollisen konservatismi esiintymisessä suomalaisten ei-pörssilistautuneiden osakeyhtiöiden tilinpäätöksissä.

Tilintarkastusstandardit sisältävät lainsäädäntöä tarkemman viitekehyksen ja ohjeistuksen tilintarkastukseen. Kansainvälisten tilintarkastusstandardien noudattaminen on keskeinen osa hyvän tilintarkastustavan mukaista tilintarkastusta. *Riitta Laineen ja Jarkko Raition* artikkelissa tarkastellaan, miten kansainvälisiä tilintarkastusstandardeja sovelletaan ja noudatetaan Suomessa, sekä kuvataan, miksi ne ovat tärkeitä tilintarkastuksen laadulle ja yhtenäisyydelle. Lisäksi artikkelissa arvioidaan uutta yksinkertaisten yhteisöjen tilintarkastukseen sovellettavaa standardia.

Tilintarkastajien työn ajankohtaisiin substanssikysymyksiin keskittyy *Lili-Anne Kihnin, Eeva-Mari Ihantolan, Jaakko Rönkön ja Mari Filatovin* artikkeli asunto-osakeyhtiön hallinnon tarkastuksesta. Hallinnon tarkastus on tilintarkastuslain (18.9.2015/1141, TTL) 3:1:n mukaan yksi lakisääteisen tilintarkastuksen kohteita yh-

teisön tai säätiön tilikauden kirjanpidon ja tilinpäätöksen lisäksi. Artikkelissa tarkastellaan sitä, miten tilintarkastajat käytännössä kokevat hallinnon tarkastuksen tarkoituksen, merkityksen ja sisällön asunto-osakeyhtiöissä. Tutkimus pohjautuu kokeneilta tilintarkastajilta kerättyyn laadulliseen haastatteluaineistoon. Tutkimus tekee näkyväksi muun muassa hyvän tilintarkastustavan perustana olevaa ammat-tiosaamista sekä hyväksi todettuja käytäntöjä asunto-osakeyhtiöiden hallinnon tarkastuksen osalta.

Tilintarkastuksen lisäksi tilintarkastajan tehtäväksi säädetään tilintarkastuslaissa (TTL 1:1.1:n 2 kohta) kirjallisten lausuntojen antaminen muissa laeissa tai asetuksissa säädetyissä tilanteissa. Yhteistä näille tilintarkastajan muille lakisääteisille tehtäville on, että ne tehdään tietyissä erityistilanteissa (Horsmanheimo ym. 2017, 16). *Veikko Vahteran* ja *Timo Torkkelin* artikkeleissa tarkastellaan tilintarkastajan lausunnon antamistehtävistä osakeyhtiölain (21.7.2006/624, OYL) edellyttämiä todistuksia osakeyhtiötä perustettaessa ja osakeannin yhteydessä. Lainopillisten artikkeleiden tutkimuskohteena on tarkastusta koskeva osakeyhtiö-, kirjanpito- ja vero-oikeudellinen sääntely. *Veikko Vahteran* artikkelissa arvioidaan kriittisesti osakeyhtiölain maksukontrollisääntelyä, joka edellyttää muun muassa, että uusien osakkeiden rekisteri-ilmoituksen yhteydessä on toimitettava rekisteriviranomaiselle tilintarkastajan todistus maksun tulemisesta yhtiölle, jos yhtiössä on oltava lain tai yhtiöjärjestyksen perusteella tilintarkastaja (OYL 2:8.3:n 2 kohta). Artikkelissa esitetään kannanotto sääntelyn muuttamisesta niin, että tilintarkastajan todistusta koskevasta vaatimuksesta luovuttaisiin yksityisten yhtiöiden osalta (*de lege ferenda*). *Timo Torkkelin* artikkelissa tartutaan tilintarkastuksen ikuisuusongelmaan: apporttisijoitukseen. Osakeyhtiölain sääntelyn mukaan rekisteri-ilmoitukseen on liitettävä tilintarkastajan lausunto apporttiselvityksestä ja siitä, oliko omaisuudella vähintään maksua vastaava taloudellinen arvo yhtiölle. Artikkelissa tarkastellaan apporttia rasittavaan vierasvelkapanttiin liittyviä kirjanpito- ja vero-oikeudellisia kysymyksiä.

Heidi Alitalon, *Teija Vehmaksen* ja *Lili-Anne Kihnin* artikkelissa muodostetaan kokonaiskuva Suomessa 2010-luvulla tehdystä tilintarkastustutkimuksesta alan väitöskirjojen pohjalta ja verrataan sitä aiempina vuosikymmeninä tehtyyn tilintarkastusalan väitöskirjatutkimukseen. Tutkimuksia analysoidaan erityisesti tutkimusstrategisten piirteiden eli aihepiirin ja tutkimusotevalinnan suhteen. Artikkelin päättää tarkastusta käsittelevän osion muodostamalla kokonaiskuvan siitä, mitä aiheita suomalaisissa tilintarkastusalan väitöskirjoissa on jo tutkittu ja miten. Lisäksi artikkeli nostaa esille mahdollisia jatkotutkimusten aiheita.

Julkisten varojen käyttö – vastuullisuuden arviointi ja omistajaohjauskeinot

Evaluaatiota toteuttavat akateemiset tutkijat, tutkimuslaitokset sekä sellaiset arvioinnin lakisääteiset elimet, kuten kuntien ja kuntayhtymisen tarkastuslautakunnat ja valtion tarkastusvirasto. Kuntien ja kuntayhtymien – sekä myös uutena toteuttajatahona hyvinvointialueiden – tarkastuslautakunnat tekevät toiminnantarkastusta ja tuloksellisuusarviointia (Ala-aho ym. 2019). Myös monet ministeriöt tekevät itse ja tilaavat erilaisia arviointeja reformeista ja lakiuudistuksista asianomaisella hallinnonalalla. Näissä arvioinneissa korostuu praktinen tiedonintressi eli evaluoinnin tulosten hyödyntäminen päätöksenteossa ja toimeenpanossa (Rossi ym. 2004, 411–412, Vedung 2009, 255–256). Vasta silloinhan arvioinnista on muutakin hyötyä kuin ehkä tekijöiden oman osaamisen kehittymisen ja uran kannalta.

Kokoomateoksen evaluaatioartikkeleissa läpileikkaavana teemana on julkisten varojen tasapaino ja julkisten varojen vastuullinen käyttäminen. Artikkelit kytkeytyvät erityisesti jälkikäteisen arvioinnin ja tilivelvollisuuden lähestymiskulmiin, mutta samalla niillä on merkitystä toiminnan parantamisessa. Artikkelien teemat ovat jaoteltavissa kahteen eri tarkastelunäkökulmaan: yhtäältä evaluaatioon erilaisissa käytännön tilanteissa, ja toisaalta julkisten varojen käytön oikeudellisiin ja omistajaohjauksellisiin kysymyksiin.

Jari Stenvallin, Pasi-Heikki Ranniston, Jan-Erik Johansonin ja Elias Pekkolan artikkelissa tarkastellaan koronapandemian merkitystä julkisen hallinnon johtamisessa. Artikkelissa analysoidaan systemaattisesti koronajohtamisen onnistumista Suomessa pandemiakriisin aikana. Artikkelin perustuu ministeriöiden, keskushallinnon sekä ylimmän poliittisen johdon edustajien haastatteluihin koronatoimien suhteen. Kirjoittajien kritiikki kohdistuu kootun aineiston pohjalta siihen, että Suomen hallituksen koronajohtaminen oli ennakoitavan suunnitelmallisuuden sijasta reagoivaa ja kapealaista. Tämän voidaan katsoa heikentäneen koronajohtamisen onnistumista. Artikkelin pohjana oleva tutkimus antaa tärkeitä tietoja sille, miten jatkossa tietoperustainen ennakointi vastaavanlaisissa kriiseissä on tärkeitä.

Tapio Wallenius erittelee artikkelissaan lisäisyyttä (*additionality*) päätöskriteerinä erityisesti julkisten varojen käytössä kehitys- ja sekarahoituksessa sekä vaikuttavuusinvestoimisessa. Julkisia varoja käytetään lisääntyvästi yksityisen rahoituksen mobilisoimiseen globaaleihin haasteisiin vastaamiseksi, joten päätöskriteereille on suuri tarve. Lisäisyydellä päätöskriteerinä tarkoitetaan, että rahoitus saa aikaan jotain (esimerkiksi investointeja) sellaista, mitä muuten ei tapahtuisi. *Walleniuksen* artikkeli on ensimmäisiä johdonmukaisia käsitteanalyysyjä aihealueella. Artikkelissa arvioidaan, miten hyvin lisäisyyden käsite toimii päätöskriteerinä, kun julkisia varoja ohjataan yrityksille.

Lasse Oulasvirran ja *Sirpa Virran* artikkelin analyysi poliisin suorituskyvyn, vaikuttavuuden ja määrärahojen tason välisistä yhteyksistä pureutuu poliisin näkökulmasta krooniseksi osoittautuneeseen resurssipulaan. Artikkelissa kuvataan 2000-luvun alusta asti suomalaiseen poliisiin kohdistuvan tutkimukseen tuloksia, ja toisaalta se sisältää myös tulokset sisäministeriön teettämän poliisin määrärahaselvityksestä. Artikkelissa pohditaan myös laajemmin poliisin yhteiskunnallista funktiota, poliisille asetettuja tavoitteita ja ristiriitaa sille annettujen resurssien välillä. Toimintaympäristön vaikeutuminen ja toisaalta eduskunnan kannanotot ja tulosvaateet edellyttävät poliisilta jatkuvasti laajenevaa toiminnan odotusta.

Mirella Nordbladin ja *Jussi Kivistön* artikkelissa tarkastellaan johdonmukaisella otteella korkeakoulujen laadunarvioinnin kehitystä Suomessa. Artikkelissa kuvataan Suomessa tehdyn kolmen auditointikierroksen malleja suhteessa niiden tavoitteisiin ja painotuksiin. Korkeakoulujen auditointimallia tarkastellaan myös korkeakoulujen eurooppalaisen laadunarvioinnin kehityssuuntia vasten. Tutkimus tuottaa tietoa korkeakoulujen laadunarvioinnin kokonaisvaltaiseen kehityskulkuun liitettynä erityisiin arviointiperinteisiin, -tapoihin ja käsityksiin korkeakoulujen laadusta.

Suomessa julkisomisteisten yhtiöiden taloudellinen merkitys on huomattava. Valtiolla on perinteisesti ollut tärkeä rooli Suomessa yritysten omistajana, ja myös kunnat hoitavat tehtäviään enenevässä määrin osakeyhtiön muodossa. Julkisomisteisuus asettaa yhtiöiden omistajaohjaukselle erityisiä haasteita johtuen esimerkiksi valtio- ja kuntaomisteisten yhtiöiden joukon heterogeenisyydestä ja toiminnan tavoitteiden erilaisuudesta. (Kankaanpää 2020, 16–18) Kolmessa viimeisessä artikkelissa käsitellään julkisomisteisten yhtiöiden omistajaohjausta sekä kokoavasti julkisen talouden tasapainon sääntelyä EU:ssa ja Suomessa. Suomessa on verraten paljon julkisten tahojen omistamia osakeyhtiöitä, ja niiden edustamien toimialojen kirjo on laaja (Ruohonen ym. 2021, 14–18; Valtioneuvoston periaatepäätös 2016, 1). Erityisesti kuntayhtiöiden määrä on viimeisten kymmenen vuoden aikana kasvanut selvästi. Omistajaohjauksen kysymykset kytkeytyvät kiinteästi julkisen sektorin arvioinnin ja valvonnan teemoihin. Kuntakonserneissa on omistajaohjauksen keinoin huolehdittava siitä, että toiminta on taloudellisesti tehokasta ja lainmukaisesti järjestetty.

Jari Kankaanpään artikkelissa tutkitaan suomalaisten pörssiyhtiöiden hallitusten hyvän hallintotavan mukaista valvontavoimaa. Artikkelissa erityinen mielenkiinto kohdistuu siihen, onko valtio-omisteisten pörssiyhtiöiden hallitusten valvontavoima yksityisesti omistettuja yhtiöitä korkeampi. Yrityksen hallituksen valvontavoiman katsotaan tutkimuksessa koostuvan seuraavista tekijöistä: hallituksen jäsenten riippumattomuus yhtiöstä ja merkittävistä omistajista, tarkastus- ja nimitysvaliokunnan olemassaolo, hallituksen kokoustamistiheys sekä se, onko yhtiön toimitusjohtaja hallituksen jäsen. Artikkelissa hahmotetaan näiden osatekijöiden esiintymistä yksityisesti omistetuissa ja valtio-omisteisissa yrityksissä tilastollisin menetelmin 1562 suomalaisen pörssiyrityksen käsittävästä aineistosta.

Janne Ruuhosen artikkelissa tarkastelun kohteena on kuntaomisteiset osakeyhtiöt, joiden määrä on artikkelin mukaan ollut selvässä kasvussa 2000-luvulla. Kuntaomisteisten yhtiöiden kasvanut määrä edellyttää niiden omistajaohjaukseen panostamista. Yksi tyypillisistä omistajaohjauksen keinoista on konserniohje, jonka määräyksillä pyritään kuntakonsernin kokonaisedun huomionottamiseen kuntayhtiöiden toiminnassa. Kuntakonsernin kokonaisuus voi kuitenkin olla ristiriidassa osakeyhtiön edun kanssa. Artikkelissa selvitetään, miten tämä kuntakonsernin kokonaisedun edistämisen ja kuntayhtiön edun edistämisen mahdollinen ristiriita tulee ratkaista. Artikkelin perustuu analyysiin 25 suurimman kaupungin konserniohjeiden sisällöistä koskien kuntakonsernin kokonaisedun edistämistä.

Osion viimeisessä artikkelissa *Jani Wacker* tarkastelee oikeudellisesta näkökulmasta Suomen julkiseen talouteen kohdistuvia tasapainoisuusvelvoitteita ja niihin liittyvää valvontaa. Artikkelissa perehdytään tasapainoisuuden sääntelyn lähtökohtiin erityisesti EU-oikeudellisen sääntelyn osalta. Maailmanlaajuinen koronapandemia on kurittanut Suomen ja muiden EU-jäsenvaltioiden taloutta, ja koronakriisi on vaikuttanut myös EU:n säännöksiin koskien jäsenvaltioiden julkista taloutta.

Lähteet

- Aarnio, A. 1989. Laintulkinnan teoria. Yleisen oikeustieteen oppikirja. Porvoo: Werner Söderström Osakeyhtiö.
- Ala-aho, V., Leppänen, P. ja Oulasvirta, L. 2019. Tarkastus ja arviointi kunnissa ja kuntayhtymissä. Helsinki: Alma Talent.
- American Accounting Association 1971. A Statement of Basic Auditing Concepts. Florida: American Accounting Association.
- DeAngelo, L.E. 1981. Auditor size and audit quality. *Journal of Accounting and Economics*, 3(3), 183–199.
- Gullkvist, B. 2023. Suomalaisen pörssiyhtiöiden vastuullisuusraportoinnin ulkopuolinen varmentaminen. Teoksessa Ruuhonen, J. Kihn, L.-A., Oulasvirta, L. & Veikkola, E. (toim.) 2023. *Tilintarkastus ja evaluaatio: Talouden ja sääntelyn vuoropuhelu*. Tampere: Tampere University Press, 27–44
- Hellström, E. & Parkkonen, P. 2022. Vastuullisuuden tulevaisuus: Miten vastuullisuus kohtaa kestävyuden ja vaikuttavuuden? *Sitran selvityksiä 214*. PunaMusta Oy.
- Horsmanheimo, P., Kaisanlahti T. & Steiner, M.L. 2017. Tilintarkastuslaki ja EU:n uudistunut tilintarkastussääntely – kommentaari. Helsinki: Alma Talent.
- Jensen, M.C. & Meckling, W.H. 1976. Theory of the Firm: Managerial Behaviour, Agency Costs and Ownership Structure. *Journal of Financial Economics*, 3(4), 305–360.
- Kankaanpää, J. 2020. Omistajaohjaus, hyvä hallintotapa ja muu valvonta: Tutkimus suomalaisista osakeyhtiöistä. Tampere: PunaMusta Oy – Yliopistopaino.
- Kihn, L.A., Leponiemi, U., Oulasvirta, L., Ruuhonen, J. & Wacker, J. 2017. Näkökulmia tilintarkastukseen ja arviointiin – aiheen valinta ja merkitys. Teoksessa Kihn, L. A., Leponiemi, U., Oulasvirta, L., Ruuhonen, J. & Wacker, J. (toim.) *Näkökulmia tilintarkastukseen ja arviointiin*. Tampere: Tampere University Press, 11–23.
- Kihn, L.A., Oulasvirta, L., Ruuhonen, J., Rönkkö J., Urpilainen M. & Wacker, J. 2021. Tarkastus, arviointi ja valvonta murrosajan tutkimuskohteina. Teoksessa Kihn, L. A., Oulasvirta, L., Ruuhonen, J., Rönkkö, J. & Wacker, J. (toim.) *Tarkastus, arviointi ja valvonta murroksessa*. Tampere: Tampere University Press, 9–20.
- Näsi, S. 2009. Katsaus tilintarkastuksen opetukseen ja tutkimukseen Suomen kauppateieteellisissä yksiköissä. Heiskanen, J., Kihn, L.A., & Näsi, S. (toim.) *Näkökulmia laskentatoimeen ja tilintarkastukseen*. Tampere: Tampere University Press, 19–37.
- Pajunen, K., Rautiainen, A. & Saastamoinen, J. 2019. Paraneeko tilintarkastuksen laatu keskeisten seikkojen raportoisella tilintarkastuskertomuksessa? — tilintarkastajien näkökulma. Teoksessa Kihn, L.-A., Oulasvirta, L., Ruuhonen, J., Rönkkö, J. & Wacker, J. (toim.) *Talous, sääntely ja ohjaus – tarkastuksen ja valvonnan ajankohtaiskysymyksiä*, 77–93.
- Rossi, P., Lipsey, M. & Freeman, H. 2004. Evaluation, A Systematic Approach. London ja New Delhi: Sage Publications.
- Ruuhonen, J. 2020. Tilintarkastaja osakeyhtiön hallinnon tarkastajana. Helsinki: Alma Talent.
- Ruuhonen, J., Vahtera, V. & Penttilä, S. 2021. Kuntayhtiö. Helsinki: Alma Talent.
- Salmi, T. & Järvenpää, M. 2000. Laskentatoimen case-tutkimus ja nomoteettinen tutkimusajattelu sulassa sovussa. *Liiketaloudellinen aikakauskirja*, 2, 263–275.
- Satopää, R. 2019. Hyvän tilintarkastustavan käsitteellistäminen ja käytännön muotoutuminen: tutkimus pienyritysten tilintarkastuksesta. Turku: Turun yliopiston julkaisuja. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-951-29-7867-0>.
- Vedung, E. 2009. Utvärdering i politik och förvaltning. Lund: Studentlitteratur.